

**Др Емил Гаврила: Дјеловање међу Србима Босне и Херцеговине,
приредио др Гојко Маловић, Архив Републике Српске,
Удружење архивских радника Републике Српске и Историјски
архив Града Новог Сада, Бања Лука 2023, стр. 159.**

Пред крај 2023. године Удружење архивских радника и Архив Републике Српске, заједно са Историјским архивом Града Новог Сада, објавили су дјело *Др Емил Гаврила: дјеловање међу Србима Босне и Херцеговине*. Приређивач поменуте књиге је др Гојко Маловић. Маловић је у овом издању брижљиво одабрао и приредио најзначајније радове које је пријечански адвокат Емил Гаврила (1861–1933) посветио Босни и Херцеговини. Ни датум издања није случајно одабран, пошто се претходне године навршило тачно деведесет година од Гаврилине смрти. Поводом ове годишњице, намјера приређивача је била да објављени извори *јаче истакну, односно освијетле, тј. не забораве, његове (Гаврилине) заслуге за Србе Босне и Херцеговине*.

Књига почиње текстом др Гојка Маловића *Увод: Др Емил Гаврила – Освјетљење заслуга за Србе Босне и Херцеговине*. У њему аутор даје сажету Гаврилину биографију и апострофира важност његовог рада за Србе у Босни и Херцеговини. Посљедично исти текст објашњава и разлоге за приређивање оваквог дјела. Након Маловићевог увода слиједи избор Гаврилиних радова. Свако поглавље чини засебан историјски извор, а међу изабранима налазе се четири царска меморандума објављена у периоду од 1896. до 1902. године, затим *Устав црквене и школске самоуправе српско православног народа у Босни и Херцеговини од 17. маја 1900*, као и текстови посвећени Војиславу Шоли (1863–1921) и архимандриту Нићифору Дучићу (1832–1900), народним првацима прекодринских Срба.

Како и данас Срби Босне и Херцеговине воде неуморну борбу за властита права, меморандуми, упркос вјековној временској раздаљини, дјелују савремено. Од првог до четвртог, они представљају прворазредне изворе за историју аустроугарске окупације Босне и Херцеговине, али су такође и незаобилазна споменица патњи и страдању у борби за просвјетно-вјерску самоуправу. Изузетна стручна знања Емил Гаврила је показао у састављању поменутог *Устава*. Он обимом обухвата и већински дио овог издања, а његов значај се огледа у чињеници да је исти послужио као основ и наредним правним актима Српске

православне цркве. Због тога је *Устав* од посебне важности, како за историјску тако и за правну науку.

Међу посљедњим цјелинама су животописи Дучића и Шоле. Несумњива жеља Гавриле била је да овим кратким биографијама од заборава спаси велико дјело двојице Срба Херцеговаца. Тај племенити циљ симболично повезује Емила Гаврилу и Гојка Маловића. Како је Гаврила настојао да сачува рад својих сабораца, тако и Маловић овим дјелом освјетљава заслуге самог Гавриле. Да је то пријека потреба јасно је и из *Поговора* ове књиге, који је написао др Боривоје Милошевић. Уз Маловића, као истраживачи који су писали о овој теми наведени су и Лазар Ракић, Милорад Екмечић, Божо Маџар и Мара Шовљаков. Упркос њиховим појединачним напорима, до данас не постоји монографија која би дала исцрпан научни приказ живота Емила Гавриле. Својом несебичном борбом и властитом жртвом он је, без сумње, оставио значајан траг у историји Срба и прошлости Босне и Херцеговине. За осам година обиљежиће се тачно 170 година од његовог рођења. То је уједно и изванредна прилика да се историографски одужимо Гаврили.

*Вук Мандић
Бањалука*